

Edgard Evrard, militair geneesheer, vlieger, krijgsgevangen en ontsnapt, historicus

Michel Mandl en Alphonse Dumoulin

Marie-Christine en Paul Buyse

I. De Persoonlijkheid

- Geboren te Obaix op 28 september 1911.
- Overleden te Brussel op 1 juli 1999.
- Generaal-Majoor-Genesheer.
- Erelid van de Vieilles Tiges van de Belgische Luchtvaart.

Zijn loopbaan als geneesheer in de luchtvaart

Als eerste uitgekomen bij hetingangsexamen van de Koninklijke School voor de Militaire Gezondheidsdienst, wordt hij als leerling-geneesheer aanvaard op 14 augustus 1930.

Hij wordt gediplomeerd als geneesheer in juli 1935 en in juni 1936 aangeduid voor de Gezondheidsdienst van de Militaire Luchtvaart.

Oktober 1936 : mutatie naar de Gezondheidsdienst van het Eerste Luchtvaartregiment te Goetsenhoven waar hij meer dan 500 vluchten presteert tussen 1936 en het begin van de vijandelikheden in 1940.

1ste december 1937 : luchtvaartongeval met een Fairey-Fox met als piloot de Onderluitenant Roland Roelandt. Beiden slagen er in het toestel te verlaten dat in nood was, omdat de instrumenten niet meer werkten wegens de vorst.

Van maart 39 tot januari 1940 wordt hij verbonden aan het medisch laboratorium van de Militaire Luchtvaartetablisementen te Evere.

Februari 1940 : ingedeeld bij het 3de Luchtvaartregiment te Evere.

Nadat hij op 6 juni 1942 België heeft verlaten, wordt hij opgesloten in het Kamp van Clairfont in Frankrijk waaruit hij ontsnapt. Werd bij het overschrijden van de Spaanse grens opnieuw gevangen genomen en wordt geïnterneerd in het concentratiekamp van Miranda de Ebro alwaar hij zeven en half maanden verblijft.

Te Londen aangekomen op 1 mei 1943, neemt hij dienst in de Medical Branch van de RAF. Op 8 september 1944 wordt hij aangeduid als geneesheer van een RFA/Belgian Recruiting Mission te Brussel.

Na een terugkeer in Londen eind mei 1945 en zijn benoeming tot de graad van Squadron Leader, keert hij naar België terug op 1 maart 1946 om er Verantwoordelijke van de Gezondheidsdienst te worden.

Opgeklommen tot Kolonel-Geneesheer in maart 1959, wordt hij verbonden aan de Algemene Directie van de Gezondheidsdienst van de Strijdkrachten.

Nadat hij op 26 december 1964 tot Generaal-Majoor Geneesheer is benoemd, wordt hij overgeplaatst naar de Permanente Belgische Delegatie in de schoot van de Noord-Atlantische Raad te Parijs.

Op de 1ste oktober 1968 wordt hij aangesteld als Algemeen Inspecteur van de Gezondheidsdienst van de Strijdkrachten, een functie die hij zal blijven bekleden tot op zijn pensioenstelling in oktober 1970.

Van zodra hij in het burgerleven is teruggekeerd, treedt hij toe tot het Europees Agentschap voor Luchtvaartcontrole. Hij richt er de medische dienst op welke hij tot in 1981 zal leiden.

II. Gedetailleerde Biografie

Op de ouderdom van tien jaar wordt Edgard Evrard zwaar getekend door een belangrijke gebeurtenis, het overlijden van zijn moeder. De jonge Evrard is ondersteboven bij het zien van de machteloosheid van de geneesheer die haar verzorgt. Zijn besluit staat vast : hij gaat geneesheer worden.

Na zijn grieks-latijnse humaniora aan het Sint-Gertrudis College te Nijvel, bekomt Edgard Evrard een studiebeurs en tegen het advies van zijn vader in, die beweert dat hij de universitaire studies van zijn zoon niet kan betalen, schrijft hij zich in 1929 in als student-geneesheer aan de Leuvense Universiteit

Het jaar daarop wordt hij aangenomen als leerling-geneesheer aan de Koninklijke School van de Militaire Gezondheidsdienst . Van 1930 tot 1935 volgt hij er de cursussen aan de faculteit van geneeskunde van de Universiteit te Leuven. Hij ontvangt er zijn diploma van doctor in de geneeskun-

de in juli 1935.

Tot verbazing van zijn militaire oversten, verkiest Edgard Evrard een loopbaan in de militaire luchtvaart. Deze keuze heeft hij gemaakt nadat hij een aanwervingconferentie had bijgewoond door de verantwoordelijke van de Gezondheidsdienst van de Militaire Luchtvaart, de luitenant-kolonel geneesheer Sillevaerts. Evrard is enthousiast door de voorstellen van de spreker die aan zijn toehoorders een nieuw domein doet ontdekken, belangrijk voor de jonge geneesheren die blaken van dynamisme.

Bij het verlaten van de School voor Practicum van de Gezondheidsdienst (Militair hospitaal te Brussel) in juni 1936, wordt hij aangeduid voor de Gezondheidsdienst van de Militaire Luchtvaart. Zijn eerste aanstelling is aan de Elementaire Vlieg-school te Wevelgem.

Hij verwerft er het brevet van waarnemer en wordt alzo de eerste vliegende militaire geneesheer in België.

In oktober 1936 wordt hij gemuteerd naar de Gezondheidsdienst van het 1ste Luchtvaartregiment te Goetsenhoven (Tienen). Gepassioneerd door al wat vliegen is, stapelt de jonge arts snel talrijke vliegreuen op die hij uitvoert op verschillende types van toestellen. Zo komt het dat hij meer dan 500 uur presteert tussen 1936 en het begin van de vijandelijkheden in 1940.

Zijn intensieve luchtvaartactiviteiten beletten hem geenszins zijn universitaire studies te vervolgen en in 1937 behaalt hij, steeds met grote onderscheiding, twee nieuwe licenties aan de Vrije Universiteit van Brussel, de eerste in "Hygiene en Preventieve Geneeskunde" en de andere in "Fysische Vorming".

Op 1 december 1937 gebeurt de crash met de Fairey-Fox. Met de onderluitenant Roland Roelandt als piloot, is Edgard Evrard genoodzaakt het in nood verkerende toestel te verlaten. Roelandt heeft in de wolken de controle over het vliegtuig verloren en dit naar aanleiding van een defect aan de instrumenten, te wijten aan het bevriezen. Hij beveelt zijn navigator het toestel te verlaten, doch de desoriëntering en het versnellings-effect maken het manoeuvre om te springen aanzienlijk ingewikkeld. Uiteindelijk slagen beiden er in zich uit de cockpit te hijsen en hun valscherms te openen op een hoogte van 1000 m. Het toestel zelf stort te pletter in de omgeving van Fleurus.

Van maart 1939 tot januari 1940 wordt Edgard Evrard verbonden aan het medisch laboratorium van de etablissementen van de Militaire Luchtvaart te Evere. Hij neemt er samen met de luitenant-geneesheer Jean Stijns deel aan proefnemingen in een caisson met drukval en in vlucht aan het testen van prototypes zuurstofmaskers. In praktijk komt het er op neer dat Edgard Evrard samen met Luitenant-Vlieger Léon Abraham, er in toestemt gedurende dertien dagen opgesloten te worden in een caisson met een luchtdruk die een hoogte van 3800 m simuleert. De resultaten van dit experiment (hij betrof het tweede van deze soort) waren bijna volledig verwerkt wanneer de oorlog uitbrak. Deze dossiers, samen met nog andere, werden te Evere op 10 mei 1940 achtergelaten en naderhand nooit meer teruggevonden.

Ter gelegenheid van een congres in Luxemburg in juli 1938 maakt Evrard kennis met Simonne, zijn toekomstige bruid. Zij was de dochter van de Algemeen Medisch Inspecteur Antoine Schikélé, directeur van de Gezondheidsdienst van het 20ste militair gebied te Nancy. Nadat het huwelijk verschillende malen diende te worden uitgesteld wegens de gebeurtenissen in Europa, grijpt het toch plaats op 13 november 1939 te Vauvillers in de Haute-Saône.

In februari 1940 wordt Edgard Evrard gemuteerd naar het 3de Luchtvaartregiment te Evere. Het is in de schoot van deze eenheid dat hij aan de veldtocht van mei 1940 zal deelnemen.

Het verhaal van de oorlogsjaren is terug te vinden in de rubriek “Markante Feiten”.

Nadat hij gevangen is genomen in Spanje, slaagt Edgard Evrard er in Engeland te bereiken. Op zijn vraag wordt hij ingedeeld bij de Belgische Sectie van de Royal Air Force (RAF) en engageert zich vervolgens in de Medical Branch van de RAF. Nadat hij verschillende cursussen heeft gevolgd, wordt hij aangeduid voor de luchtmachtbasis dicht bij Stratford-on-Avon.

Vanaf de 1ste april 1944 wordt hij chef-geneesheer van de Gezondheidsdienst van de basis waar hij zich bevindt, onder andere een opleidingseenheid voor het Belgisch personeel dat uit België aankomt.

Na de bevrijding op 8 september 1944 verneemt hij in Londen dat hij aangeduid werd als arts van een RAF/Belgische Aanwervingmissie te Brussel. Het is via het nummer 7 van de Belliardstraat dat in het vervolg de kandidaat leerling-piloten zullen langs komen en vervolgens de andere vrijwilligers die de Belgische sectie van de RAF wensen te vervoegen.

Einde mei 45 keert hij terug naar Londen bij het Inspectoraat van de Belgische Luchtmacht, het embryo van hetgeen later, in oktober 1946, de Staf van de Luchtmacht zal worden. Op dezelfde dag wordt hij gepromoveerd tot Squadron Leader (Majoor) in de kaders van de Medical Branch van de RAF.

Bij zijn terugkeer in België op 1 maart 1946 wordt Dokter Evrard aangeduid als Chef van de Gezondheidsdienst.

Met de oprichting van de NATO worden er verschillende organisaties betreffende de verschillende disciplines in de luchtvaart op het getouw gezet. Veruit de belangrijkste hierbij is de Advisory Group for Aerospace Research and Development (A.G.A.R.D.). Sedert zijn oprichting in 1952 maakt Dokter Evrard deel uit van de medische nevengegroep. Tweemaal is hij er de voorzitter van, van 1956 tot 1959, van 1962 tot 1964 en in 1977 wordt hij één van de drie Belgische leden van de Raad van Nationale Afgevaardigden van deze afdeling.

Op 26 maart 1959 wordt hij bevorderd tot Kolonel-Geneesheer en verbonden aan de Algemene Directie van de Gezondheidsdienst van de Strijdmachten.

Op 26 december 1964 wordt hij gepromoveerd tot Generaal-Majoor-Geneesheer en wordt verplaatst naar de permanente Belgische Delegatie bij de Noord-Atlantische Raad in Parijs, en vervolgens naar Evere na de verhuis van de NATO.

Op de 1ste oktober 1968 wordt hij Algemeen Inspecteur van de Gezondheidsdienst van de Strijdmachten benoemd. Hij bekleedt deze functie tot wanneer hij in 1970 op rust wordt gesteld.

Een onderscheiding die hem nauw aan het hart lag is de “Medaille von Karman” die hem in 1987 werd toegekend door de Nationale Raad van Afgevaardigden van de A.G.A.R.D.-NATO.

Na een kortstondige ziekte sterft Generaal-Majoor-Geneesheer Evrard op 1 juli 1999, zonder twijfel met het gevoel niet alles wat hij had willen ondernemen te hebben kunnen verwezenlijken tijdens een nochtans uiterst gevuld en opwindend leven. Een leven waarin hij steeds gewent had te worden gezien als “de verdediger en de beschermer” van zijn varend personeel voor wie hij een enorme bewondering had en waar hij vol ontzag naar opkeek.

III. Markante Feiten

De geneesheer vlieger

Na het bekomen van zijn brevet als waarnemer, wordt Edgard Evrard aanvaard als geneesheer van het varend personeel. Evrard had hierbij snel begrepen dat hij, wilde hij opgenomen worden in de gesloten kring van de vliegeniers, hij één van hen zouden moeten worden. Zoals hij beschreef in zijn werk **“De Vleugels van de de Esculaap”** (1991) : Dit statuut van varend waarnemer wijzigt grondig het beeld dat de vliegeniers van hun geneesheren hadden. Deze worden hun biechtvaders en hun beschermers. Het beeld van de expert-geneesheer, “potentiële vijand”, de houder van het vreselijk recht varend personeel uit te sluiten, wordt vervangen door de welwillende arts, vriend en verdediger, rechtvaardig doch begrijpend, onkreukbaar doch menselijk in de toepassing van de reglementen.

Als gevolg van zijn ongeluk met de Fairey Fox wordt Edgard Evrard de eerste geneesheer op de hele wereld die drager is van de “Caterpillar”, een kenteken dat een rups voorstelt en dat toegekend wordt aan de vliegeniers die hun leven gered hebben dankzij het Irving-valscherp. Het is onder de titel “De Geschiedenis van de allerlaatste vlucht van de Fairey-Fox 0-80. De onverwachte gevolgen van een parachutesprong toen de schietstoelen nog niet bestonden”, dat dit verhaal in 1997 verscheen in de revue van de “Vieilles Tiges van de Belgische Luchtvaart”, de vereniging waarvan Edgard Evrard erelid was.

Het ongeval waarvan Evrard het slachtoffer was, schijnt het geweten van het Commando te hebben wakker geschut voor de gevaren en de problemen, gepaard met de “de opkomende in dienst name van de moderne vliegtuigen” zoals onder andere de Fairey Battle. Zo komt het dat op 11 december 1937 de Bevelhebber van de Militaire Luchtvaart (M.Lu), Generaal-Majoor Iserentant de Chef van de Gezondheidsdienst verzoekt tot “het bestuderen van de medische geschiktheid van het varend personeel en het bepalen van de proeven die het moet ondergaan”.

Het is dus logisch dat het Edgard Evrard is die wordt aangeduid om vanaf eind december deel uit te maken van de medische groep belast met de gevraagde studie en de daaraan gekoppelde noodzakelijke vluchten.

Het op de rails zetten van de studie zal heel zwaar zijn, temeer door het feit van het onbeschikbaar zijn van de toestellen te wijten aan de gebruiksvoorrang die werd toegekend aan het opleiden van de piloten. Daarna verslechterde de internationale toestand zodanig dat de fase van de medische studies in vlucht op een waakvlam werden gezet.

De achttiendaagse veldtocht

Op 10 mei 1940 is Edgard Evrard met verlof te Nancy bij zijn schoonouders. Nadat hij het nieuws van de Duitse aanval via de radio heeft vernomen, beslist hij dezelfde dag terug te keren. Wanneer hij is aangekomen in Evere, ontmoet hij toevallig een piloot die hem met zijn motor naar het oorlogsvliegveld van Aalter brengt. In de morgen van de 11de mei zullen negen Battle's de triestig beoemde aanval uitvoeren op drie bruggen over het Albertkanaal welke onbeschadigd in handen van de vijand zijn gevallen. Zes van de negen vliegtuigen worden afgeschoten. Eén van de toestellen slaagt er in Aalter te bereiken. Het toestel is zwaar gemitrailleerd geworden (door het Belgisch leger !) en metalen splinters van de zetel hebben de Korporaal Bergman gekwetst aan de benen en de benedenrug... Daar de korporaal blijkbaar veel bloed heeft verloren, legt Edgard Evrard hem bij het landen op een vleugel van de Battle en verwijdert onmiddellijk de metalen splinters. Het is zonder twijfel het enige geval dat gekend is waarbij de vleugel van een toestel dienst heeft gedaan

als operatietafel. De 18de mei worden alle ontsnapte toestellen (Battle's en Fox) op de grond vernietigd tijdens eens massief bombardement door achttien Heinkel-111's . Eén van de mecaniciens wordt tijdens deze aanval gedood en sterft in de armen van Edgard Evrard. Een tiental ernstig gekwetsten wordt overgebracht naar het militair hospitaal te Brugge. In de loop van de namiddag van de 18de wordt het bevel gegeven onmiddellijk via de weg te vertrekken naar Frankrijk, vooreerst naar de omgeving van Tours en vervolgens naar de dorpen tussen Montauban en Toulouse.

De weerstand en de “oorlogsontsnapte”

Midden augustus 1940 verplicht de Franse regering dat de eenheden van de Belgische Militaire Luchtvaart die zich op haar grondgebied bevinden, terug naar België zouden keren en zo komt het dat de Belgische militairen, waaronder Edgard Evrard, door de Franse autoriteiten worden overgeleverd aan de Duitse militairen. Het is in konvooi en onder Duitse escorte dat de enkele overblijvende elementen van de Militaire Luchtvaart naar België terugkeren. Edgard Evrard heeft de weg in een ziekenwagen afgelegd. Aangekomen in Brussel maakt hij gebruik van een stop aan de vijvers van Elsene om het konvooi te verlaten en te vluchten. Daar hij nog steeds in uniform is, besluit hij het vallen van de nacht af te wachten vooraleer terug te keren naar zijn woning in Woluwé. 's Anderendaags begeeft hij zich per fiets naar zijn geboortedorp Obais waar hij zijn vader ontmoet en enkele dagen later zijn echtgenote. Daarop volgt een pijnlijke episode. Er van overtuigd zijnde dat hij zich nuttig kan maken op medisch gebied, biedt Edgard Evrard zich aan in een parastatale dienst van het leger waar de plaatselijk verantwoordelijke hem duchtig afsnauwt en hem het bevel geeft zich aan te melden bij de Kommandantur. Het is vanzelfsprekend dat hij dit weigert.

In september 1942 wordt luitenantgeneesheer Evrard verbonden aan het hospitaal van het Rode Kruis en vervolgens aan de inlichtingen- en de hulpdienst voor de militaire families (IHMF). Dit belet hem geenszins om zich vanaf november 1940 aan te sluiten bij de eerste clandestiene beweging voor vliegeniers die trachten Engeland te bereiken. Hij heeft zich gespecialiseerd in het opmaken van certificaten en dossiers die de families van de verdwenen of op de vlucht geslagene militairen moeten voorleggen om een vergoeding te trekken en om afwezigheden te verrechtvaardigen. Zodoende werkt hij mee aan de ontsnappingslijnen die door zijn vrienden vliegeniers worden gebruikt in de richting van het vrije Frankrijk.

Op 9 maart 1942 viert het koppel Evrard de geboorte van hun eerste kindje. In datzelfde jaar 1942 is er een collega-geneesheer die met de Duitsers collaboreert, die hem aanmaant zich aan de nieuw opgerichte orde van de geneesheren in te schrijven. Edgard Evrard kan dit bevel niet aanvaarden en beslist dat de tijd is gekomen om België te verlaten. We schrijven 6 juni 1942, zijn dochter is drie maand oud.

Niettegenstaande de ontvangen hulp en de goede raad gegeven door de pastoor van Espolla, eerste Catalaans dorp op de baan naar Gérone, worden Edgard Evrard en zijn metgezellen in de namiddag van de 23ste aangehouden en opgesloten in de gevangenis van Figueras (1). Op 2 augustus 1942 wordt Edgard Evrard geïnterneerd in het concentratiekamp van Miranda de Ebro. Hij zal er zeven en half maand vertoeven.

De Belgische gevangenen worden samengebracht in enkele ongezonde barakken. Gedurende de ganse tijd van zijn verblijf in het kamp, zal Dokter Evrard trachten het lot van zijn landgenoten en van talrijke andere gevangenen te verbeteren en dit ongeacht hun ras of godsdienst. Begin 1943 zal hij een belangrijke rol spelen in de hongerstaking die door de gevangenen wordt gehouden met het doel om betere levensomstandigheden te verkrijgen en voornamelijk voor het opstarten van een bevrijdingspolitiek voor de gevangenen. Dankzij onder andere zijn kennis van de Spaanse taal

en zijn talenten als onderhandelaar, kan hij van zijn ondervragers het pleit winnen en zodoende een einde maken aan de staking die het risico inhield dat er talrijke slachtoffers onder de gedetineerden zouden zijn gevallen.

Hij wordt midden maart door de Spaanse autoriteiten bevrijd. Daarop begeeft Luitenant Evrard zich naar Lissabon en komt per watervliegtuig aan in Londen op 1 mei 1943.

De man van de wetenschap

1947-1950: van deze periode dateren verschillende wetenschappelijke nota's gericht aan Belgische en vreemde wetenschappelijke verenigingen. Ze hebben betrekking op de testen die de fysieke weerstand evalueren van de vliegeniers en van de kandidaat-vliegeniers en in het bijzonder van de step test van Harvard, een door alle kandidaten gevreesde proef... Dank zij één van deze publicaties wordt Edgard Evrard laureaat van de prijs van de Belgische Medische Vereniging voor Fysische Opvoeding en Sporten.

Steeds op vinkenslag om zijn kennis te vermeerderen, verwerft Edgard Evrard in 1949 te Antwerpen een licentie in de Tropische Geneeskunde. In september 1951 begeeft hij zich voor vier maand naar de Verenigde Staten bij de U.S. Air Force voor een specialisatie in de luchtvaartgeneeskunde.

Op 24 november 1951 ontvangt Commandant-Geneesheer uit de handen van Generaal-Majoor Benson van de USAF, de vleugels van Medical Examiner

Dokter Evrard smeedt bruggen en onderhoudt excellente relaties met de professoren van de Medische Faculteiten. Zowel in de eenheid als bij de Staf worden verschillende banen ingevuld door miliciens-geneesheren, en dit ten titel van assistent of van onderzoeker aan de universitaire instellingen.

Samen met professor Pierre Rylant van de Brusselse Vrije Universiteit, richt hij in het kader van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek in 1976 de Contactgroep op voor Biologie en Geneeskunde voor de Lucht en voor de Ruimtevaart. In 1975 publiceert hij het "Handboek voor de Lucht- en Ruimtevaartgeneeskunde", een werk dat 700 pagina's omvat en dat tot op heden nog als referentie dient bij de opleiding in de luchtvaartgeneeskunde. Deze contactgroep, van 1977 tot 1986 onder de leiding van Dokter Evrard, organiseert een interuniversitaire cursus aangaande de luchtvaartgeneeskunde.

De Oprichting van het Medisch Luchtvaartcentrum

Begin 1952 ontmoet Majoor Evrard heel toevallig Harry Armstrong te Brussel, de Surgeon General van de U.S. Air Force. Veertien jaar eerder, naar aanleiding van zijn valschermsprong, had Edgard Evrard een briefwisseling gehad met Armstrong. Deze ontmoeting was het begin van een vriendschappelijke relatie die slechts werd verbroken met het overlijden van Armstrong in 1983.

Deze hechte vriendschap mondt uit in een doeltreffende en bepalende hulp bij het verwerven van uitrusting en het gebruik van moderne technieken in het Medisch Luchtvaartcentrum in de kazerne Geruzet te Etterbeek. Het ontwikkelen van dit Centrum zou zeker niet mogelijk zijn geweest zonder de onvoorwaardelijke steun van deze Amerikaanse vriend.

In januari 1953 wordt er een decompressiekamer met grote capaciteit geïnstalleerd in Geruzet ter vervanging van de mobiele drukkamer. Niettegenstaande de grenzen van dit mobiel toestel, had dokter Evrard zich persoonlijk ingezet voor onderzoeken in verband met effecten bij zeer grote stijgende snelheden tot een hoogte van 10.000 m.

Zoals Dokter Evrard het omschrijft in zijn reeds hiervoor vermeld werk, "De Vleugels van de Esculaap": "Dankzij deze moderne drukkamer beschikt de Gezondheidsdienst van de Luchtmacht over een werkingsinstrument dat op het domein van de luchtvaartgeneeskunde zal beantwoorden aan het totaalbeeld van de evolutie van de militaire luchtvaart in de komende jaren".

Deze drukkamer laat de opleiding toe van leerling-piloten in volledig veilige omstandigheden, die

1949 – Mobile drukkamer

de werkelijkheid zeer sterk benaderen. Het verblijf in de drukkamer heeft generaties piloten gemarkeerd en heeft zonder enige twijfel talrijke verstikkingsongevallen en plotselinge decompressie voorkomen. Heel wat piloten, waaronder de auteur van dit artikel, kunnen hiervan getuigen...

De historicus

Zijn vrije tijd wijdde dokter Evrard aan de geschiedenis van de geneeskunde. Zodoende heeft hij een dertigtal werken gepubliceerd die allen specifieke geneeskundige referenties vormen waar men niet omheen kan. Het is voornamelijk de napoleonperiode welke zijn aandacht trekt en natuurlijk, als Brabander, de slag om Waterloo. In 1983 zal Dokter Evrard voor zijn boek "Baron Seutin in de militaire en medische geschiedenis van zijn tijd", een volume van 700 pagina's, de Prijs voor Militaire Geschiedenis "Generaal Brialmont" ontvangen.

In de revue "Belgisch Tijdschrift betreffende de Militaire Geschiedenis" heeft Dokter Evrard in 1995 zijn verblijf verteld in het kamp van Miranda de Ebro. Hij herbeschrijft deze aangrijpende episode van zijn leven, met de striktheid en de zorg voor detail die al zijn beroeps- en historische werken kenmerken.

Ook kunnen we niet nalaten om, naast al zijn andere prijzen, de "Driejaarlijkse Prijs voor de Geschiedenis van de Geneeskunde" te vermelden; een prijs die hem in 1970 geschonken werd door de Koninklijke Medische Academie van België.

Epiloog

In zijn werk "De Vleugels van de Esculaap", dat in feite zijn "memoires" omvat waaraan hij gedurende meer dan tien jaar in nauwe samenwerking met zijn zoon Michel heeft gewerkt, eindigt Dokter Evrard zijn epiloog met zijn visie over de verhouding met het varend personeel, "... dat de artsen die hen moeten beoordelen en bijstaan, over ietwat meer moeten beschikken dan hun kennis, zelfs al is deze gespecialiseerd. Men moet er een "bepaalde aanvulling van het gevoel" aan toevoegen, zoals Paul Valéry het heeft genoemd

Edgard Evrard bezat ontegensprekelijk deze "bepaalde aanvulling van het gevoel".

Om het te zeggen met de woorden van Maurice Druon, Edgard Evrard was het type zelf van de militaire arts; een vreemde en bewonderenswaardige man die drie roepingen verenigde : de zelfopoffering van de soldaat, het verstand van de geleerde en de liefdadigheid van de geestelijke verpleger.

De waarde van de mens bestaat niet uit hetgeen hij bezit, doch waaruit hij bestaat. Oscar Wilde

IV. Bibliografie

- Militair Dossier van Edgard Evrard, Ministerie van Landsverdediging, Brussel.
- Edgard Evrard, Handboek betreffende de Physiologie van het vliegen en de hygiëne van de vliegenier
- Edgard Evrard, Handboek betreffende de lucht- en ruimtevaartgeneeskunde
- Edgard Evrard, Baron Seutin doorheen de militaire en medische geschiedenis van zijn tijd
- Edgard Evrard, De Vleugels van de Esculaap
- Edgard Evrard, De Geschiedenis van de ultieme vlucht van de Fairey-Fox 0-80
- Edgard Evrard, Het Bezoek van de Graaf de la Granja aan het kamp van Miranda de Ebro
- Kolonel-Geneesheer Paul Vandenbosch – In Memoriam
- Edgard Evrard, De Weg van de ontsnapte Belgen naar Groot-Brittannië

V. Bijlage – Foto's

Flying Officer Evrard in het uniform van de RAF bij zijn aankomst in Groot-Brittannië, Gefotografeerd in 1944 voor de infirmerie van het RAF Station van Snittefield

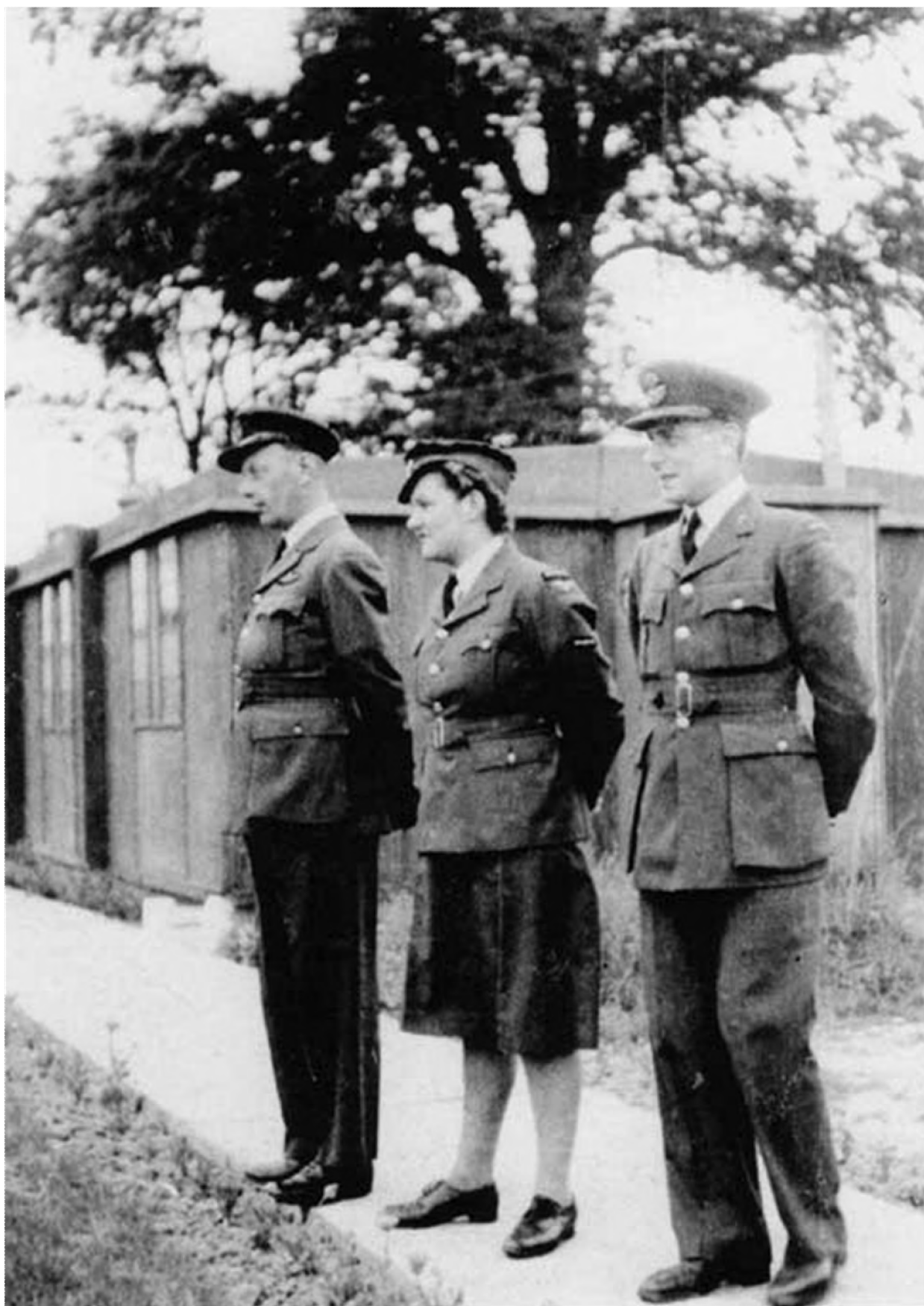
Klein dorp op 6 km te noorden van Stratford upon Avon, in het hart van Warwickshire.

Tijdens de oorlog werd er hier een vliegveld aangelegd, waar begin 1944 de ITW (Initial Training Wing) van de Belgische sectie van de RAF werd opgericht

1944 – RAF Station Snitterfield, F/O Evrard begeleidt M. Hubert Pierlot, Eerste Minister, bij zijn
de bezoek aan de infirmerie (Verz. MRA)

Ceremonie te Snitterfield

(Rechts van Dr Evrard, Mimie Branders, zuster van Léon en Henri)

De Periode in de Luchtmacht

1963. Z.M. Koning Boudewijn bezoekt de drukkamer met grote capaciteit, welke in 1953 werd geïnstalleerd door Dr Evrard in het Medisch Centrum voor Luchtvaart in de kazerne Major Géruzet te Etterbeek

Major Geneesheer Evrard in 1953

Luitenant-Kolonel Geneesheer Evrard op de luchtmachtbasis (AFB) van Maxwell Alabama (Montgomery) op 18.11.1957

De Periode van het Pensioen

1977 – Generaal-Majoor Geneesheer o.r. Evrard bezoekt de nieuwe drukkamer
Geïnstalleerd in het Medisch Centrum voor Luchtvaart te Evere

Generaal Evrard te Espolla in 1998, het eerste
Spaans dorp dat hij in 1942 doortrok, na de door-
tocht van de Pyreneeën, op weg naar de vrijheid

1976. Grote liefhebber van de bergen is hier Generaal Evrard in verlof in de Verbier met "Mijnheer Croc", de hond van zijn zoon Michel.

En de tijd van het boekenschrijven

ONGEKENDE TUSSENKOMSTEN

(vertaling volgende bladzijde)

INTERVENTIONS IGNORÉES

par le Général-major Médecin e.r. Evrard
(Les évasions de guerre)

Le faux évadé (Extraits)

D'août 1942 à la mi-novembre 1942, les prisonniers que je vis arriver au camp présentaient quelques caractéristiques extérieures communes. Leurs vêtements étaient fripés, parfois hétéroclites et souvent délabrés. Leurs bagages étaient extrêmement réduits. Leur chevelure avait été rasée en prison, ce qui leur donnait un air de forçat. Bien que ce ne fut pas visible, cette opération capillaire avait aussi porté sur les poils des aisselles et ceux du pubis : ils avaient disposé sous les ciseaux et les tondeuses.

Entre la mi-novembre et Noël 1942, le camp reçut plusieurs centaines de Français : plus d'un demi-millier. Il semble que les autorités frontalières espagnoles aient été débordées par cet afflux soudain et aient accéléré leur acheminement vers le camp de Miranda. Une partie de ces Français n'avaient pas été tondu ; ils avaient un air moins misérable et certains avaient pu amener des bagages plus volumineux.

Des Belges, mêlés à ces Français, semblaient avoir bénéficié aussi de ce transit plus rapide à travers les prisons. C'est parmi eux qu'en décembre 1942 se présenta un nouvel arrivant qui se déclarait Belge, bien qu'il n'ait été reconnu comme tel par personne dans le groupe des prisonniers belges.

C'était un homme jeune : environ vingt-cinq ans. Il n'avait pas été tondu : il portait des cheveux coiffés en brosse. Le nom qu'il se donnait était banal et n'avait aucune consonance étrangère particulière. Il affirmait n'avoir pas fait de service militaire parce qu'il avait bénéficié d'un sursis. Quand il vint me voir je fus frappé par son débit d'élocution plutôt lent, qui s'arrêtait parfois brusquement comme si l'homme cherchait le mot précis pour poursuivre sa phrase. En outre, l'intonation avait quelque chose de guttural.

Contrairement à ce qui était le sort commun de la plupart des Belges, il portait un linge de corps neuf et des chaussures de cuir peu usagées. Il n'avait pas de trace de parasitose (gale, poux). Je conclus de ces brèves observations que l'individu qui était devant moi n'avait fait qu'un séjour très bref en prison et qu'il ne paraissait pas en avoir beaucoup souffert.

Ce qui m'intriguait, c'était son parler. Je n'y reconnaissais aucun accent de patois régional caractéristique. La dureté de certaines intonations et l'achoppement de certains mots courants me portait à croire que la langue maternelle de mon sujet était autre que le français ; je penchais pour l'allemand. En raison de l'arrivée massive de Français, je fus incité à penser qu'il pouvait s'agir d'un Alsacien ayant pu gagner la zone libre de la France en 1941 ou 1942 et qui avait décidé de franchir les Pyrénées lors de l'arrivée des Allemands en zone libre en novembre 1942. Mais dans ce cas, pourquoi aurait-il décidé de se déclarer Belge aux Espagnols.

Entre-temps, l'idée que mon « Belge mystérieux » était un Allemand s'était progressivement ancrée en moi. Un jour, prenant prétexte de lutter contre l'extension de la pédiculose, j'eus l'occasion de lui faire baisser le pantalon : les poils du pubis montraient leur masse touffue. Ils n'avaient certainement pas été rasés dans la période précédant l'arrivée au camp. Cette constatation, si elle n'avait rien de péremptoire, me renforça dans l'idée qu'il s'agissait d'un individu qui n'était pas un prisonnier comme les autres et avait bénéficié de certains accommodements ou de certaines faveurs.

Je quittais, libre, Miranda le 15 mars 1943. J'arrivai à Lisbonne à la mi-avril. Je fus embarqué dans un hydravion Sunderland de la Royal Air Force le 30 avril au soir. J'étais à Poole, près de Bournemouth le 1er mai et à Londres le lendemain. Comme tout étranger, je fus dirigé sur « Patriotic School » pour y subir les contrôles et interrogatoires des services britanniques de sécurité.

L'agent de sécurité britannique disposait d'un dossier. Ce fut lui qui, d'initiative, m'interrogea sur le « Belge mystérieux » de Miranda. J'en conclus que l'attaché militaire britannique de Lisbonne lui avait transmis ses notes.

Quand de retour à Bruxelles en septembre 1944 je procédai aux examens médicaux d'aptitude des jeunes gens belges candidats pilotes, un planton vint me prévenir qu'un civil anglais désirait me parler. C'était l'agent de la sécurité britannique qui m'avait interrogé à Patriotic School en mai 1943.

Sans modifier le ton de son élocution ni la sérénité des traits de sa physionomie, il m'annonça : « Votre Belge de Miranda n'était pas un Belge » C'était un espion ... il a comparu en cour martiale ... il a été pendu.

Door Generaal-Majoor Geneesheer o.r. Evrard (De ontsnapten uit de oorlog)

De Valse Ontsnapte (Uittreksel)

De gevangenen die ik van augustus 1942 tot midden november 1942 in het kamp zag binnenkomen, vertoonden allen dezelfde uiterlijke kentekenen. Hun kledij was verfrommeld, soms ongelijksoortig en dikwijls versleten tot op de draad. Hun bagage was tot het minimum herleid. Hun haardos was in de gevangenis geknipt, wat hun op dwangarbeiders deed lijken. Alhoewel onzichtbaar, was dit knippen ook toegepast onder de oksels en het pubis : het was verdwenen onder de scharen en de tondeuses.

Tussen middennovember en Kerstdag 1942 kwamen er in het kamp verschillende honderden Fransen toe : meer dan vijfhonderd. Het ziet er naar uit dat de Spaanse grensautoriteiten overstelpt waren door deze plotselinge vloedgolf en het doorsturen naar het kamp van Miranda hadden versneld. Van een deel van de Fransen was hun haar niet geknipt; ze vertoonden een minder ellendige indruk en bepaalden onder hen hadden een groter volume aan bagage kunnen meebrengen.

De Belgen, onder de Fransen gemengd, schenen ook te hebben geprofiteerd van deze snellere transit doorheen de gevangnissen. Het is onder hen dat in december 1942 zich een nieuweling aanbod die verklaarde Belg te zijn, alhoewel hij door geen enkele Belgische gevangene als dusdanig werd herkend.

Het was een jonge man van ongeveer vijftientig jaar. Zijn haar was niet geknipt : hij had een brossnit. De naam die hij opgaf was doodgewoon en had geen enkele opvallende vreemde klank. Hij bevestigde geen militaire dienst te hebben gedaan daar hij van een vrijstelling kon genieten. Wanneer hij mij kwam opzoeken, was ik verbaasd door zijn eerder trage uitspraak die soms bruusk werd onderbroken als zocht hij het juiste woord om zijn zin te vervolledigen. Bovendien had de intonatie iets gutturaal.

Tegenovergesteld aan hetgeen grotendeels het geval was met de Belgen, droeg hij nieuw ondergoed en lederen schoenen die weinig waren gebruikt. Hij vertoonde niet het minste spoor van ongedierte (luizen) noch schurft. Ik besloot uit deze korte waarnemingen dat het individu dat zich voor mij bevond geen al te lang verblijf in de gevangenis had doorgemaakt en dat hij de indruk gaf er niet te veel te hebben onder geleden.

Zijn spraak was hetgeen mij het meest intrigeerde. Ik herkende niet het minste accent van de karakteristieke streektaal. De zwaarte van bepaalde klemtonen en het struikelen over bepaalde courant gebruikte woorden, deden mij denken dat de moedertaal van mijn individu geen Frans was; ik dacht eerder voor het Duits. Om reden dat er heel wat Fransen waren aangekomen, was ik geneigd te denken dat het hier kon gaan om een Elzasser die de vrije zone van Frankrijk in 1941 of 1942 had kunnen bereiken en die beslist had de Pyreneeën over te steken van zodra de Duitsers de vrije zone in november 1942 inpalmden. Maar waarom, in dit geval, zou hij het besluit genomen hebben zich als Belg voor de Spanjaarden voor te doen.

Ondertussen won de hypothese steeds meer kracht dat mijn "geheimzinnige Belg" een Duitser was. Op een bepaalde dag, onder de pretext een uitbreiding van de luizenplaag te bestrijden, had ik de gelegenheid hem zijn broek te doen afzakken : het schaambeek vertoonde een dichte haarbos. Deze was zeker niet afgeknipt tijdens zijn aankomst in het kamp. Deze vaststelling, zelfs indien ze niets verdachts bewees, sterkte in mij de gedachte dat het om een individu ging die geen gevangene was zoals de anderen doch van bepaalde accommodaties of bepaalde voordelen had genoten.

Als vrije man verliet ik op 15 maart 1943 Miranda. Midden april kwam ik in Lissabon aan. Ik ging in de avond van 30 april aan boord van een vliegboot Sunderland van de Royal Air Force. Op 1 mei kwam ik aan te Poole, nabij Bournemouth en 's anderendaags was ik in Londen. Zoals het geval met elke vreemde, werd ik naar de "Patriotic School" geleid om er de noodzakelijke controles en ondervragingen door de Britse Veiligheidsdiensten te ondergaan.

De Britse veiligheidsagent beschikte over een dossier. Hij was het die me op eigen initiatief ondervroeg aangaande de "Geheimzinnige Belg" van Miranda. Ik besloot hieruit dat het de Britse militaire attaché in Lissabon was welke hem deze gegevens had overhandigd.

Bij mijn terugkeer in Brussel in september 1944 ging ik over tot het afnemen van het medisch geschiktheidsexamen van de jonge Belgische kandidaat-piloten toen een ordonnans me kwam verwittigen dat een Engelse burger me wenste te spreken. Het was de agent van de Britse veiligheid welke mij had ondervraagd in de Patriotic School in mei 1943.

Zonder zijn intonatie te wijzigen noch de serene trekken van zijn gezichtsuitdrukking, deelde hij mij mede : “Uw Belg van Miranda was geen Belg”. Het was een spion... hij is verschenen voor de krijgsraad... en hij is opgehangen.

Als eerbetoon aan een eminent erelid